

Skriftlig redegørelse

Redegørelse af 12/12 97 om folkehøjskolerne (Redegørelse nr. R 7).

Undervisningsministeren (Ole Vig Jensen):

I. ET DANMARK MED FOLKEHØJSKOLER

Det er svært at forestille sig Danmark uden folkehøjskoler. Gennem mere end 150 år har vi vænnet os til, at højskolerne er en del af vor hverdag. De er en del af den danske kulturarv og med til at placere os på verdenskortet. Højskoleidéen er dog ikke blot historie. Den rummer fortsat rige muligheder for udvikling i forhold til den omkringliggende verden. Også i det højteknologiske informationssamfund er et højskoleophold en god ting at have med i bagagen på rejsen mod fremtiden.

Hvis man interesserer sig bare en smule for højskolehistorie, bliver man hurtigt klar over, at hvad der er sket på disse skoler, altid har været et personligt anliggende for de mennesker, der har været indblandet, hvad enten de har været lærere eller elever. Og netop derfor er det aldrig blevet ligegyldigt. Højskolerne har da også altid haft deres opgave til debat. I den forbindelse har hver enkelt af landets folkehøjskoler altid villet insistere på at være helt sin egen. Det skal der ikke ændres på.

Derfor skal staten heller ikke anvise, hvordan indholdet i fremtidens højskole skal være. Det skal højskolerne nok selv finde ud af. Staten lægger derimod rammerne for det tilskud, som skal være grundlaget for, at højskoleidéen fortsat kan føres ud i livet.

Det handler denne redegørelse om. Udgangspunktet tages i højskolens historie og et rids af det samfund, som højskolen skal virke i nu og fremover. Herefter stilles en række spørgsmål. Svarene herpå kan udgøre grundlaget for, hvordan statens tilskud til højskolerne fremover skal fordeles mellem skolerne.

Kulturarven

Den danske folkehøjskole startede for over 150 år siden i Rødding i Sønderjylland. Dermed opstod den skoleform, som har vakt opsigt over hele verden. Og hvorfor det?

Der findes nok mange gode forklaringer, men det skyldes nok især skoleformens betydning

for opbygning af det danske folkestyre, hvor omdrejningspunktet er samtalen.

Baggrunden for de første folkehøjskoler var Grundtvigs tanker om oplivelse og oplysning af bønderne, så de kunne deltage i de demokratiske forsamlinger og landbrugets tekniske udvikling. Dertil kom den nye nationale bevidsthed, som især gjorde sig gældende i spørgsmålet om Sønderjylland. De første elever kom på folkehøjskolerne med få års skolegang bag sig for at blive fagligt dygtige i grundlæggende skolefag. Den erhvervsfaglige undervisning fyldte også meget mere end nu.

På trods af fagligheden vidste højskoleforstanderne, at skulle eleverne nå deres mål, var forudsætningen, at de opnåede en åndelig selvstændighed og frimodighed. Ellers ville skolearbejdet ikke lykkes.

»Først oplive, så oplyse«, sagde Christen Kold, som var en af de første og mest kendte skolegrundlæggere. »Man skal have lyst til at blive undervist, hvis det skal have nogen betydning.«

Udformningen af skolerne blev hurtigt den, vi kender i dag: en fri skole og en kostskole med et hjemligt præg, hvor der var tæt samliv mellem lærerne og eleverne. Det vigtigste virkemiddel var samtalen mellem lærer og elev, eleverne indbyrdes og lærerne imellem.

Hovedparten af højskolerne fik i de første 100 år et kristeligt præg og blev en væsentlig del af bøndernes sociale, økonomiske og politiske frihedskamp. Mange kirkelige retninger oprettede deres egne højskoler, og navnlig Indre Mission, der var blandt de første, grundlagde en række skoler, som fik stor betydning for denne bevægelse.

Med industrialiseringen omkring 1870 begyndte nye omvæltninger i samfundet. Arbejderne i de voksende byer kom til at stå over for de samme problemer, som bønderne havde oplevet en menneskealder før. Arbejderbevægelsen har ind i dette århundrede startet egne højskoler, som har haft stor betydning for grundskolingen af ledere i både parti og fagbevægelse, og deltagerne har bidraget til det gode samarbejde på danske arbejdspladser.

Siden 1920 er der oprettet en halv snes gymnastik- og idræts højskoler, hvor der er lagt stor vægt på et enkelt fag eller en faggruppe. Disse skoler udgør en væsentlig gruppe inden for højskolen – ikke mindst i de senere årtier, hvor de har haft en stærk tiltrækningskraft på de unge. På flere skoler kan man i sammenhæng

med højskolekurset tage en lederuddannelse, som retter sig mod det frivillige og ulønnede foreningsarbejde inden for især idrættens organisationer.

Højskolens oprindelige idé var at skabe en skoleform for det folkelige fællesskab rettet mod hele landets ungdom. I første omgang lykkedes det ikke. Det stærke modsætningsforhold mellem land og by var højskolen en del af til omkring 1950.

Samfundsudviklingen i 1950'erne og 60'erne bevirkede, at nye grupper af unge søgte folkehøjskolen. Ungdommen fra det mekaniserede landbosamfund søgte over til serviceområderne i byerhvervene. Her var højskolen anvendelig som et sporskifte. De kortuddannede unge kunne få kontante kundskaber og øget den personlige udvikling og forståelsen for samfundet, så de kunne matche industrisamfundets krav.

Nu, hvor det almindelige undervisningssystem er blevet udbygget, spiller de grundlæggende skolefag kun en underordnet rolle i højskolernes undervisning. Til gengæld er de musiske fag som billedkunst, musik, teater, dans og idræt trængt frem. I højskolens ramme kan disse fag give de enkelte elever øget livsforståelse og opmuntre til samfundsmæssige aktiviteter. Det er et eksempel på, at hver generation finder sine emner og undervisningsformer.

Spændingen mellem den snævre faglige undervisning og den brede almene folkeoplysning har altid været til stede. Historisk har højskolerne befundet sig mellem »brødfag« og »åndsfag«. Det har bevirket, at der gennem tiden har været mange forsøg på at få folkehøjskolerne til at løse bestemte samfundsopgaver, og skolerne har ofte medvirket. Men har disse sideopgaver taget overhånd, har historien vist, at skolerne måtte holde fast i deres hovedopgave: den almene og folkelige oplysning, hvis de skulle overleve som folkehøjskoler.

Folkehøjskolerne i dagens samfund

Som alt andet har folkehøjskolerne ændret sig markant siden midten af forrige århundrede. I løbet af dette århundrede er et højskoleophold blevet til et møde mellem elever fra alle samfundslag og med alle mulige slags baggrund. Det har flyttet perspektivet undervejs, men målet er fortsat at sætte de enkelte undervisningsfag ind i en større sammenhæng. Det væsentligste er det, som har værdi på tværs af de forskelligheder, eleverne repræsenterer. Det

forpligtende fællesskab, som et højskoleophold er, tvinger højskolen til at lægge vægten på det alment gyldige. Der er noget alment i alle fag, og den gode højskole er den, der hele tiden trækker dette frem.

Nu står vi snart ved afslutningen af dette århundrede og stiller spørgsmålet om, hvad højskolerne kan udrette i det næste?

Et iøjefaldende træk ved samfundsudviklingen er, at vi er blevet mere individualistiske. Vi lever i et flerkulturelt samfund, hvor der er uoverskueligt mange muligheder for den enkelte til at skabe sin egen livsstil. Påvirkningerne kommer fra hele verden, afstandene betyder i dag meget lidt, det er muligt for næsten enhver ung at rejse ud, hvor som helst man vil.

Det store udbud af alle slags forbrugsgoder, som man egentlig ikke vidste, at man havde brug for, præger hverdagen for det store flertal af danskere. Velstanden er grundlaget for en ny frihed, som tidligere generationer ikke havde. Det gælder også uddannelse. Hvor det tidligere ofte var givet, hvad et ungt menneske skulle i gang med efter skolen, er udbuddet langt bredere og mere åbent for de unge i dag. Vi lægger til gengæld også stor vægt på, at alle bliver uddannet langt videre end førhen, og vi tilstræber, at alle får en kompetencegivende uddannelse.

Det har også ført til, at mange bruger lang tid på at vælge den rette uddannelse, og de flakker måske lidt rundt mellem tilbuddene, som til gengæld også rummer muligheden for at sammensætte sin egen individuelle uddannelse.

Jagten på et indholdsrigt liv både med hensyn til beskæftigelse og fritid, familie og materielle vilkår i et bæredygtigt miljø kan give mangel på holdepunkter. Et af de største problemer for mange er oplevelsen af manglende tid til en bedre tilværelse og manglende tid til at fordybe sig.

Den udvikling har fået betydning for fællesskabsfølelsen. Den har det ikke så godt i dag, og det kan der være mange grunde til. De tidligere tiders sammenhold på arbejdspladsen og i foreningerne er blevet mindre stabile. Man går ud og ind af forskellige fællesskaber, og det kan ikke undgå at blive mindre forpligtende. Når man hyppigt skal videre til den næste station på vejen, bliver de fælles erfaringer færre, og den fælles ansvarlighed svækkes. Et samarbejde er så let at opløse. Dette gælder beklageligvis også familien.

Nogle siger ligefrem, at de gammelkendte fællesskaber er på vej til at forsvinde. Allerede før det sker, må vi skabe nogle nye, der er tilpasset til den nye tids udtryksformer, for menneskenes behov for at føle, at de har et fællesskab, ændres ikke.

Højskolen kan tilbyde meget af det, som mange af dagens danskere ønsker sig: Et forpligtende fællesskab og afgrænsede rammer, hvor tiden står til rådighed. Det giver mulighed for at overveje, hvad man vil bruge resten af sit liv til, samtidig med at man bliver konfronteret med både fællesskabets og samfundets krav.

Sagt med andre ord: Selv om tiden forandrer sig, så er der fortsat brug for højskolen, som ikke kun er for de unge. Også mere modne grupper, ældre, erhvervsfolk, ufaglærte, vore nye landsmænd, flygtninge – alle kan de bruge højskolen til at komme videre i livet.

Først og fremmest fordi folkehøjskolen er en skole, hvor den enkelte – i et fællesskab med andre – kan afklare væsentlige livs- og samfundsanliggender. En skole for livet, hvor samvær og frie studier uden eksamenskrav er det centrale. Derved er højskolen fortsat med til at styrke demokratiet og give en ballast til at møde de udfordringer, vi står overfor som enkeltpersoner og som samfund. Højskolen giver mod på livet – til eventyret – og derved også mod til at fastholde og forandre. Højskolen kan også være med til at bevidstgøre om væsentlige temaer i vores tilværelse, som miljø, internationalisering, informationssamfundet, menneskerettigheder samt etiske og kunstneriske forhold.

Spørger man tidligere elever om, hvad der var godt ved deres højskoleophold, er svaret ofte samspillet med de andre elever, samtalerne og diskussionerne om aktuelle emner. Overskriften for det hele er fællesskab. Netop her begynder højskoleidéen at fænge. I forhold til den mere målrettede del af uddannelserne er belønningen ikke et afgangsbrev eller en afsluttet eksamen. I folkehøjskolen er det at »være« og »lære« belønningen i sig selv. Med andre ord, så er højskolen et mødested for mennesker med et behov, der rækker ud over de mere grundlæggende kundskaber. Et sted hvor drømme og ny erkendelse skal gå hånd i hånd.

Skal folkehøjskolerne være medspillere eller modspillere til tendenserne i tiden? Svaret er ikke entydigt. På den ene side er skolerne nødt til at tage udgangspunkt i samtiden, hvis de vil have deltagere på kurserne. På den anden side

må skoleformen fastholde de almenlydige spørgsmål om tilværelsens grundvilkår, som er uafhængige af de ofte kortsigtede og aktuelle spørgsmål. Folkehøjskolernes målsætning er den folkelige oplysning, som i bemærkningerne til højskoleloven er formuleret således: »Oplysning om de folkelige fællesskaber, tolkning af tilværelsen og meningen med livet«. Med udgangspunkt i samtiden ligger folkehøjskolens fremtid derfor i at fastholde de eviggyldige store spørgsmål, som fortiden har overleveret til kommende generationer.

Også fremtidens udfordring til højskolerne vil være at tilbyde folkelig oplysning, så den enkelte får indflydelse på sin egen tilværelse og dermed på samfundets udvikling af demokrati og folkestyre. Højskolen er en mulighed for alle, men det er ikke mindst vigtigt, at mennesker med utilstrækkelig uddannelse og mennesker, der enten er marginaliserede eller på vej til at blive det, ser højskolen som en spændende mulighed.

På Grundtvigs tid var det især bønder og husmænd, der havde et udækket behov for at lære. I fremtiden består denne del af højskolens målgruppe ikke af en bestemt erhvervsgruppe, men af alle dem, der ikke kan følge med og omstille sig til nye tiders skiftende udfordringer, og som ikke kan se et formål i eller overskue at deltage i fællesskabet. Netop på højskolen mødes mennesker med vidt forskellig baggrund. Således vil vi også fremover have brug for et Danmark med folkehøjskoler.

II. FOLKEHØJSKOLERNE OG STATEN

I næsten 150 år har folkestyret bestemt, at der skal ydes statslig støtte til folkehøjskoler. Først som årlige bevillinger på finansloven og i mere end 100 år i form af tilskud i henhold til gældende love. Lovgivningen for folkehøjskoler kan beskrives som en rammelov med stor indre frihed både hvad angår skoleformen og den enkelte selvejende institution.

Højskoler opstår, når visse betingelser er til stede. Forsvinder disse betingelser, så ophører skolerne igen. Siden 1970 er der oprettet 79 højskoler, og 54 er ophørt. Staten garanterer ikke for den enkelte skoles muligheder for at overleve, hvis ikke skolen selv kan skaffe elevgrundlaget.

Aktuelt er nogle højskoler i vanskeligheder. Frem til skoleåret 1993/94 er højskolernes årslevtal steget betydeligt. Herefter er det

begyndt at falde, og faldet er i 1996/97 ganske markant. Det har bragt en række skoler ud i økonomisk krise. Et kraftigt elevtalsfald påvirker tilskuddet til alle skoler, uanset om den enkelte skole har nedgang eller ej, medmindre antallet af skoler falder tilsvarende. Årsagen er, at en mindre del af bevillingen på finansloven ydes som et skoletilskud med samme beløb til hver skole, og at hele finanslovsbevillingen er afhængig af højskolernes samlede antal årselever. Omkring halvdelen af højskolernes indtægter stammer fra de statslige tilskud, resten udgøres af elevbetaling, indtægter ved kurser uden for højskoleloven, udlejning af skolens bygninger m.v.

Da skolernes største udgiftsposter er lærerlønninger og bygningsomkostninger, har skolerne på grund af opsigelsesreglerne og bygninernes uomsættelighed svært ved hurtigt at tilpasse sig denne nedgang i elevtallet. Det rejser spørgsmålet, om tilskudsreglerne bør justeres, og om skolernes muligheder for at tilpasse ressourcer og udbud til »nye tider« kan forbedres. Det er kendetegnende for den danske folkehøjskole, at når den er bedst, er den et godt barometer på nye tendenser. Men det betyder samtidig, at den er økonomisk sårbar på grund af, at ikke al afprøvning af nye tendenser er økonomisk rentabel. Derfor er det vigtigt, at folkehøjskolen sikres vilkår, der giver økonomisk plads for eksperimenter.

Forholdet mellem højskolerne og staten har gennem de mange år især drejet sig om tilskud til skolerne, og samarbejdet er som regel forløbet harmonisk. Selv om staten ind imellem måske har ønsket, at skolerne i højere grad burde løse konkrete samfundsopgaver, så har holdningen til højskolerne været præget af et frihedssyn med vide rammer for afsøgning af nye pædagogiske og folkelige muligheder og holdninger.

Den enkelte skole fastsætter selv sit idégrundlag inden for lovens ramme. Højskolerne har frihed til at ansætte, hvem de vil, og de har frit emnevalg inden for lovens brede formål. Skolerne er selvejende institutioner, og en eventuel formue ved lukning bliver i de frie skoler. Alligevel har skolerne ind imellem beklaget sig over en øget statsliggørelse og indskrænkning i skolefriheden.

Typisk er skolernes muligheder alene blevet afgrænset i de tilfælde, hvor de eksisterende regler er blevet udnyttet på en »kreativ« måde, som ikke var tilsigtet. Det har medført, at til-

skudslovgivningen i dag er langt fra så overskuelig, som det kunne ønskes.

Naturligvis er det muligt gennem ny lovgivning at lempe reglerne og gøre dem mere overskuelige. Det må imidlertid bero på, om man er rede til at acceptere et vist mål af uforudset brug som en mulig virkning, netop fordi der er tale om frie og i visse tilfælde grænsesøgende skoler. Dette må overvejes nøje i forbindelse med ny lovgivning.

Noget tyder på, at der er behov for mere grundlæggende ændringer i lovgivningen. Sådanne ændringer skal ikke gennemføres fra den ene dag til den anden. En ændret lovgivning må bygge på eftertanke og en række principielle overvejelser frem for her og nu aktioner. Højskolens egenart skal respekteres – ikke mindst på et tidspunkt, hvor en række skolers økonomiske vanskeligheder øger fristelsen til at løse disse ved at definere nye opgaver hen over hovedet på skolerne.

Derfor er det regeringens hensigt, at der på baggrund af Folketingets drøftelse vil blive nedsat et udvalg sammensat af personer såvel med som uden tilknytning til højskolens kreds. Udvalget skal bl.a. se på tilskudsbetingelserne samt vurdere erfaringerne fra det flerårige forsøgs- og udviklingsarbejde, som allerede er gennemført af en række højskoler. Udvalgets arbejde skal munde ud i en vurdering af, hvordan den bestående lovgivning kan ændres for at fremme den danske folkehøjskoles fortsatte muligheder for at virke for folkelig oplysning og demokrati for unge voksne og ældre – i spændingsfeltet mellem tradition og fornyelse. Derfor skal der findes svar på en række spørgsmål, som afspejler nogle af de bud, der er givet fra højskoleside om de fremtidige indsatsområder.

III. SYV SPØRGSMÅL OM DE FREMTIDIGE STATSLIGE RAMMER FOR FOLKEHØJ- SKOLERNE

Hvor speciel kan en folkehøjskole være?

Folketinget har gennem lovgivningen fastlagt, at skolernes hovedsigte er folkelig oplysning, og undervisningen er af almendannende karakter, hvor et enkelt fag eller faggruppe kan have en fremtrædende plads. Højskolerne har altid befundet sig i spændingsfeltet mellem den »brede« almene og den »smalle« faglige undervisning. Medmindre et fag eller en faggruppe er af bred almendannende karakter, må et fag eller

en faggruppe højest omfatte 2/3 af undervisningstiden.

Spørgsmålet er dog, om vægtningen mellem det almene og det specielle er hensigtsmæssig i en tid, hvor flere nye skoler markerer sig med et specielt emne eller faggruppe. Skal forholdet mellem det almene og det specielle ændres, så de almene fag og emner f.eks. skal udgøre mindst halvdelen af undervisningstiden? Det vil være i overensstemmelse med den praksis, som gjaldt før 1970.

Det fremgår ligeledes af lovgivningen, at kurserne skal være åbne for alle, der opfylder aldersbetingelserne. Mange specialgrupper har forsøgt at oprette højskoler for grupper, der har særlige forudsætninger, f.eks. et handicap. På højskoleområdet har ministeriet gennem mange år afvist at godkende sådanne »specialhøjskoler«. Begrundelsen herfor er, at en folkehøjskole ikke blot formelt, men også reelt, skal være et åbent tilbud til alle.

Skal lovgivningen fastholde, at der kun ydes støtte til skoler med det brede folkeoplysende sigte, skal kravene hertil skærpes, eller skal tilskudslovgivningen åbne mulighed for en øget specialisering blandt højskolerne?

Skal eleverne fortsat bo på skolerne – og hvor store kan skolerne være?

Det, der gør et højskolekursus til noget særligt, er ikke mindst det tætte og intensive samvær i et kostskolemiljø. Det forudsætter, at eleverne og i hvert fald nogle af medarbejderne bor på skolen. Skal dette fortsat være en betingelse for folkehøjskolernes tilskud, eller skal de i højere grad have mulighed for at optage dagelever?

I dag kan op til 15% af folkehøjskolernes elever være dagelever, men reelt er det kun 2-3% af eleverne, der ikke bor på skolen. Spørgsmålet er så, om det kan lade sig gøre at fastholde højskolens særlige miljø, hvis der åbnes op for dagelever i større omfang – eller skal man gå den modsatte vej og mindske muligheden for dagelever?

Højskolerne er normalt et skolemiljø, der huser 50-100 personer. En sådan skolestørrelse har mulighed for at skabe overskuelige rammer for samværet, give et præg af et »fælleshjem« og en reel mulighed for samhørighed og kendskab til alle såvel elever som lærere på skolen. Hvor stor kan en skole være for at bevare denne karakter? Bør der være et loft over skolestørrelse, f.eks. 200 årselever?

Er de korte kurser »rigtig« folkehøjskole?

Hovedparten af elever over 25 år deltager på to-ugers kurser eller kurser af kortere varighed. Disse korte kurser har givet folkehøjskolerne forbindelse med dele af befolkningen, som ellers ikke tidligere har været i kontakt med skoleformen.

Med jævne mellemrum rejses diskussion, om der skal ydes statstilskud til korte kurser, der i nogle tilfælde kan have et »feriepræg« over sig. Der har været forslag fremme om at fjerne tilskuddet fra de korte kurser og overføre det til de lange. Dertil kan siges, at de korte statsstøttede kurser er en væsentlig mulighed for folkelig oplysning til mennesker med vidt forskellige forudsætninger, og som har svært ved at forlade hjem og arbejde i længere tid, men netop bruger en ferieperiode på det.

Det må så være en udfordring til skolerne at sørge for, at de også på de korte forløb fastholder hovedsigtet om folkelig oplysning. Kan diskussionerne i og uden for højskolen være det, der sikrer, at kursernes hovedsigte fastholdes, eller skal staten sætte præcise grænser for, hvad der kan ydes tilskud til på de korte kurser?

Skal der flere 30-60 årige på folkehøjskole?

Et længere højskoleophold på f.eks. én eller to måneder kunne være et godt og tiltrængt pusterum i et ellers travlt liv. I dag har f.eks. beskæftigede i alderen fra 30-60 år mulighed for at bruge uddannelsesorlov til at tage på folkehøjskole. Tilsvarende kan kortuddannede også bruge voksenuddannelsesstøtte (VUS) til dette.

Reelt er de 30-60 åriges muligheder for at komme på et længere højskoleophold begrænsede. Årsagerne kan bl.a. søges i arbejdsmæssige og familiemæssige bindinger. Det er svært at passe et længerevarende højskoleophold ind. Spørgsmålet er, om et sådant fremover i højere grad kan blive et reelt tilbud som led i den livslange læring for de 30-60 årige.

Derfor har de korte kurser fortsat deres berettigelse, da der for de erhvervsaktive er et regulært problem med at få tid. Men ønsker vi, at højskolerne skal have mulighed for at omstille sig til i højere grad også at nå disse grupper med andet end én- og to-ugers kurser, og finder vi, at de lange kurser i dag måske er for lange, må det være muligt med en anden kursusstruktur end i dag, selv om højskoleloven også på dette område allerede i dag er meget fleksibel.

Hvor langt skal et langt kursus være?

Folkehøjskolernes hovedkurser har i højskolernes historie været kurser af 3-6 måneders varighed, også kaldet lange kurser. Forståelsen af en højskole som en virksomhed med lange kurser understreges af den nuværende lovs bestemmelse om, at det er en tilskudsbetingelse, at skolen i hvert skoleår gennemfører mindst et kursus på mindst 20 uger eller mindst 2 kurser hver på mindst 12 uger. Flertallet af skolerne gennemfører typisk kravet om lange kurser ved afholdelse af ét 16-18 ugers kursus om efteråret og ét om foråret.

Eleverne på disse kurser har fortrinsvis været unge voksne fra 17½ til 25 år. Denne aldersgruppe bliver frem mod år 2010 reduceret med næsten 20%, og først i år 2020 vil antallet igen nærme sig det nuværende niveau på ca.

550.000. Dertil kommer faldende ungdomsarbejdsløshed, flere uddannelsespladser end tidligere, og længere uddannelsesforløb på grunduddannelserne. Alle forhold der betyder, at folkehøjskolerne måske også fremover vil få sværere ved at fylde de lange kurser med unge, hvilket flere skoler allerede i dag oplever med de lange kurser i efteråret. Derfor kan man overveje at nedsætte kravene til længden på de lange kurser dog uden at opgive, at grundstammen i højskolen er de lange kurser.

Et kursus på 20 ugers varighed har sit oprindelige udgangspunkt i, at de fleste unge kom fra et ansættelsesforhold i landbruget. Da det ikke længere er tilfældet, og da ungdomsårgangene falder, og vi ønsker, at flere 30-60 årige skal på højskole, kan det overvejes at nedsætte kravet om lange kurser til enten mindst et kursus på mindst 16 uger eller mindst 2 kurser hver af mindst 8 ugers varighed. Spørgsmålet er, om højskolens egenart kan fastholdes, hvis de lange kurser gøres kortere. Og hvis de skal være kortere – skal de så være endnu kortere end ovenstående forslag?

Skal folkehøjskolerne være mere internationale?

Tendensen til yderligere internationalisering er velkendt. Det medfører store udfordringer for folkehøjskolerne. Begreber som det folkelige og det nationale har i højskolernes historie været knyttet til danskheden. I fremtiden må disse begreber vurderes i forhold til den nye verdensorden, hvor der – især i Europa – opstår handlekraftige regioner på tværs af de hidtil kendte statsgrænser.

De hidtidige regler tillader, at det størst mulige mindretal kan være udlændinge, men undervisningen skal være tilrettelagt for danskere. Holdningen bag disse bestemmelser er, at de udenlandske elever skal opleve en dansk folkehøjskole, og at statstilskuddet først og fremmest skal komme danske elever til gode.

Danmark har i de sidste 50 år modtaget indvandrere og flygtninge fra kulturer, som vi er fremmede overfor. Det har medført spændinger mellem holdninger for eller imod integration. Folkehøjskolerne har haft mange flygtninge som elever, og dette kulturmøde har som regel været til fordel for begge parter. Skolerne har imidlertid dårlig kontakt med de fleste indvandrergupper.

Internationaliseringen udfordrer folkehøjskolerne såvel i forhold til de danske som til de udenlandske elever. Kan disse udfordringer tages op inden for de bestående rammer, eller skal vilkårene ændres? Kan og skal det fastholdes, at skolerne *både* skal medvirke til øget internationalisering og fastholde, at statstilskuddet for hovedpartens vedkommende er beregnet for danskere og dem, der kan sidestilles hermed?

Skal folkehøjskolerne være en del af et kompetencesystem?

Folkehøjskolerne indtager en særstilling ved at være en skoleform, der ikke er en del af det formelle uddannelsessystem. Alligevel bruges højskolernes lange kurser af mange som forberedelse eller som supplement til en uddannelse eller i forbindelse med et erhvervsskifte. Et højskoleophold kan f.eks. også bruges som led i en fri ungdomsuddannelse. Uden at være en formaliseret del af uddannelsessystemet er det alligevel muligt at opnå VUS, uddannelsesorlov eller som led i den fri ungdomsuddannelse at få Statens Uddannelsesstøtte.

Mange uddannelsesinstitutioner tillægger et højskoleophold en værdi – point – ved optagelsen til et studium, hvor der ikke er fri adgang. Det er et decentralt system, hvor de modtagne institutioner selv fastsætter, om de vil værdisætte et højskoleophold og på hvilket niveau. I forbindelse med overvejelser om fremtidige optagelseskrav må man se nærmere på, hvilken værdi et højskoleophold kan tillægges.

De hidtidige ordninger, hvorefter et højskoleophold kan godskrives, har således ikke indflydelse på skolernes frihed.

I debatoplægget om et videreuddannelsessystem for voksne er højskolerne også medtænkt, uden at det stiller krav til skolerne om et bestemt indhold. I højskoledebatten peges på udenlandske ordninger, hvor et højskoleophold, hvis indhold og resultater beskrives nærmere for den enkelte, kan give en bestemt kompetence.

Spørgsmålet er, om der skal gennemføres lignende ordninger herhjemme? Umiddelbart vil der være tale om et brud med den eksisterende praksis. Spørgsmålet er, om man ikke derved vil komme betænkeligt nær en nærmere styring af indholdet i højskolen, når der kan sigtes mod en bestemt aftagers særlige interesser?

IV. AFSLUTNING

De syv spørgsmål, som denne redegørelse rejser, kan naturligvis suppleres med en lang række andre. Men det er regeringens opfattelse, at de rummer hovedproblemerne. Folkehøjskolen har vist, at den kan virke for myndiggørelse gennem oplivelse og oplysning om de folkelige fællesskaber. Men dette mål kan ikke nås én gang for alle. Det er en proces, som hele tiden skal styrkes. Derfor er det vigtigt, at staten tilbyder den danske folkehøjskole rammer, som passer til nye tiders udfordringer.

Rammerne for folkehøjskolens virke må fastsættes ud fra en overbevisning om, at skoleformen også i fremtiden vil være af betydning for erhvervelse af almene kundskaber og for den folkelige oplysning.

Det er af stor betydning for vort folkestyre, og det er folkeoplysningens kerne, at borgerne har et højt uddannelsesniveau og et højt dannelsesniveau. Den folkelige dannelse og uddannelse er grundlaget for, at bestående fællesskaber kan opretholdes og nye kan opbygges for at sikre velfærdssamfundet og styrke demokratiet.

Derfor er det væsentligt, at folkehøjskolens vilkår indrettes således, at arbejdet for den folkelige oplysning kan fortsætte, at der er frirum for eksperimenter, og at der også fremover er plads til idébetonet oplysningsarbejde med plads til forskellighed.

Hermed slutter redegørelsen.

---

32. møde

Tirsdag den 16. december 1997 kl. 12.00

Dagsorden

1) Tredje behandling af lovforslag nr. L 23 A: Forslag til lov om ændring af lov om en aktiv arbejdsmarkedspolitik, lov om arbejdsløshedsforsikring m.v., lov om orlov, lov om kommunal aktivering og lov om aktiv socialpolitik. (Etableringsydelse, orlov til ledige, igangsættingsydelse m.v.).

Af arbejdsministeren (Jytte Andersen).
(Fremsat 9/10 97. Første behandling 23/10 97. Betænkning 10/12 97. Anden behandling 12/12 97).

2) Tredje behandling af lovforslag nr. L 23 B: Forslag til lov om ændring af lov om arbejdsmarkedsuddannelser. (Deltagerbetaling på AMU).

Af arbejdsministeren (Jytte Andersen).
(Fremsat 9/10 97. Første behandling 23/10 97. Betænkning 10/12 97. Anden behandling 12/12 97).

3) Tredje behandling af lovforslag nr. L 60: Forslag til lov om ændring af lov om seniorydelse. (Fleksjob m.v.).

Af arbejdsministeren (Jytte Andersen).
(Fremsat 6/11 97. Første behandling 26/11 97. Betænkning 10/12 97. Anden behandling 12/12 97).

4) Tredje behandling af lovforslag nr. L 38: Forslag til lov om ændring af lov om statsautoriserede revisorer og lov om registrerede revisorer. (Kvalifikationseksamen for registrerede revisorer).

Af erhvervsministeren (Bjørn Westh, fg.).
(Fremsat 23/10 97. Første behandling 4/11 97. Betænkning 9/12 97. Anden behandling 11/12 97).

5) Tredje behandling af lovforslag nr. L 17: Forslag til lov om ændring af lov om kommunernes styrelse og beredskabsloven. (Åbne udvalgsdagsordener m.v.).

Af indenrigsministeren (Birte Weiss).

(Fremsat 8/10 97. Første behandling 22/10 97. Betænkning 2/12 97. Anden behandling 11/12 97).

6) Tredje behandling af lovforslag nr. L 18: Forslag til lov om ændring af lov om gebyrer og morarenter vedrørende visse ydelser, der opkræves eller inddrives af amtskommuner og kommuner. (Forhøjelser af gebyrmaksimum). Af indenrigsministeren (Birte Weiss).
(Fremsat 8/10 97. Første behandling 22/10 97. Betænkning 2/12 97. Anden behandling 11/12 97).

7) Tredje behandling af lovforslag nr. L 35 A: Forslag til lov om ændring af aktieafgiftsloven. (Afgift af anparter og konvertible obligationer). Af skatteministeren (Carsten Koch).
(Fremsat 22/10 97. Første behandling 5/11 97. Betænkning 3/12 97. Anden behandling 11/12 97).

8) Tredje behandling af lovforslag nr. L 35 B: Forslag til lov om ændring af aktieafgiftsloven, aktieavancebeskatningsloven og fusionsskatte-loven. (Lettelse af strukturtilpasninger). Af skatteministeren (Carsten Koch).
(Fremsat 22/10 97. Første behandling 5/11 97. Betænkning 3/12 97. Anden behandling 11/12 97).

9) Tredje behandling af lovforslag nr. L 52: Forslag til lov om ændring af kildeskatteloven, virksomhedsskatteoven, konkursskatteoven og boafgiftsloven. (Ægtefællers fordeling af resultat fra fælles drevet erhvervsvirksomhed og lempelse af beskatningen af gaver mellem ugifte samlevende m.v.). Af skatteministeren (Carsten Koch).
(Fremsat 29/10 97. Første behandling 13/11 97. Betænkning 3/12 97. Anden behandling 11/12 97).

10) Tredje behandling af lovforslag nr. L 79: Forslag til lov om ændring af lov om stempelafgift. (Stempelfrihed af ejerskitelån ved køberfinansiering og af dokumenter vedrørende Eksportkreditfondens aktiviteter). Af skatteministeren (Carsten Koch).
(Fremsat 14/11 97. Første behandling 28/11 97. Betænkning 3/12 97. Anden behandling 11/12 97).

11) Tredje behandling af lovforslag nr. L 80: Forslag til lov om ændring af visse afgiftslove. (Sveriges indtræden i aftalen om vejbenyttelsesafgift m.v.).

Af skatteministeren (Carsten Koch).
(Fremsat 14/11 97. Første behandling 28/11 97. Betænkning 3/12 97. Anden behandling 11/12 97).

12) Tredje behandling af lovforslag nr. L 85: Forslag til lov om indgåelse af protokol om ændring af overenskomst mellem de nordiske lande til undgåelse af dobbeltbeskatning for så vidt angår indkomst- og formueskatter.

Af skatteministeren (Carsten Koch).
(Fremsat 14/11 97. Første behandling 28/11 97. Betænkning 3/12 97. Anden behandling 11/12 97).

13) Tredje behandling af lovforslag nr. L 96: Forslag til lov om indgåelse af to tillægsaftaler til den dansk-grønlandske dobbeltbeskatningsaftale.

Af skatteministeren (Carsten Koch).
(Fremsat 20/11 97. Første behandling 28/11 97. Betænkning 3/12 97. Anden behandling 11/12 97).

14) Anden behandling af lovforslag nr. L 57: Forslag til lov om ændring af lov om økonomisk bistand til Dagspressens Finansieringsinstitut. (Nye tildelingskriterier og tilsynsrådets sammensætning).

Af statsministeren (Poul Nyrup Rasmussen).
(Fremsat 6/11 97. Første behandling 19/11 97. Betænkning 10/12 97).

15) Anden behandling af lovforslag nr. L 90: Forslag til lov for Grønland om telekommunikation.

Af forskningsministeren (Jytte Hilden).
(Fremsat 20/11 97. Første behandling 5/12 97. Betænkning 11/12 97).

16) Anden behandling af lovforslag nr. L 91: Forslag til lov om ændring af lov om forsyningspligt og visse forbrugerforhold inden for telesektoren. (Radiobaserede maritime nød- og sikkerhedstjenester i Grønland og på Færøerne).
Af forskningsministeren (Jytte Hilden).
(Fremsat 20/11 97. Første behandling 5/12 97. Betænkning 11/12 97).

17) Anden behandling af lovforslag nr. L 36: Forslag til lov om ændring af lov om erhvervsfremme. (Etablering og drift af innovationsmiljøer m.v.).

Af erhvervsministeren (Bjørn Westh, fg.).
(Fremsat 23/10 97. Første behandling 4/11 97. Betænkning 11/12 97).

18) Anden behandling af lovforslag nr. L 15: Forslag til lov om Danmarks Biblioteksskole.
Af kulturministeren (Ebbe Lundgaard).
(Fremsat 8/10 97. Første behandling 29/10 97. Betænkning 10/12 97. 1 ændringsforslag af kulturministeren (Ebbe Lundgaard) 15/12 97).

19) Anden behandling af lovforslag nr. L 50: Forslag til lov om ændring af lov om radio- og fjernsynsvirksomhed. (Tv-retteligheder til vigtige begivenheder og forbud mod piratdekodere m.v.).

Af kulturministeren (Ebbe Lundgaard).
(Fremsat 29/10 97. Første behandling 13/11 97. Betænkning 11/12 97. 1 ændringsforslag af kulturministeren (Ebbe Lundgaard) 15/12 97).

20) Anden behandling af lovforslag nr. L 65: Forslag til lov om ændring af lov om Statens Kunstfond. (Igangsættelsesstipendier til skabende kunstnere).

Af kulturministeren (Ebbe Lundgaard).
(Fremsat 14/11 97. Første behandling 28/11 97. Betænkning 10/12 97).

21) Anden behandling af lovforslag nr. L 43: Forslag til lov om ændring af lov om læhegn og tilskud til læplantning.

Af fødevarerministeren (Henrik Dam Kristensen).
(Fremsat 29/10 97. Første behandling 14/11 97. Betænkning 10/12 97).

22) Anden behandling af lovforslag nr. L 44: Forslag til lov om ændring af lov om tilskud til produktudvikling af jordbrugs- og fiskeriprodukter m.m. (Forsøgsfiskeri og produktudvikling m.v. i den primære fiskerisektor).

Af fødevarerministeren (Henrik Dam Kristensen).
(Fremsat 29/10 97. Første behandling 14/11 97. Betænkning 10/12 97. 1 ændringsforslag af Bent Hindrup Andersen (EL) 12/12 97).

23) Anden behandling af lovforslag nr. L 51: Forslag til lov om ændring af ligningsloven. (Ophævelse af fradragsretten for udgifter til bestikkelse).

Af skatteministeren (Carsten Koch).
(Fremsat 29/10 97. Første behandling 13/11 97. Betænkning 11/12 97).

24) Anden behandling af lovforslag nr. L 56: Forslag til lov om ændring af forskellige skatte- og afgiftslove. (Ændret klagestruktur m.v.).

Af skatteministeren (Carsten Koch).
(Fremsat 5/11 97. Første behandling 19/11 97. Betænkning 10/12 97).

25) Anden behandling af lovforslag nr. L 81: Forslag til lov om ændring af lov om afgift af affald og råstoffer. (Ophævelse af genanvendelsesvirksomheders adgang til kompensation for affaldsafgiften m.v.).

Af skatteministeren (Carsten Koch).
(Fremsat 14/11 97. Første behandling 5/12 97. Betænkning 12/12 97).

26) Anden behandling af lovforslag nr. L 82: Forslag til lov om indgåelse af dobbeltbeskatningsoverenskomst mellem regeringen i Kongeriget Danmark og regeringen i Kongeriget Nederlandene.

Af skatteministeren (Carsten Koch).
(Fremsat 14/11 97. Første behandling 28/11 97. Betænkning 10/12 97).

27) Anden behandling af lovforslag nr. L 83: Forslag til lov om ændring af ligningsloven. (Skattefritagelse for mellemstatslige hæderspriser).

Af skatteministeren (Carsten Koch).
(Fremsat 14/11 97. Første behandling 28/11 97. Betænkning 10/12 97).

28) Anden behandling af lovforslag nr. L 118: Forslag til lov om ændring af lov om arbejdsmarkedsfonde, ligningsloven, kildeskatteloven og personskatteloven. (Justering af reglerne om bidragspligt, -grundlag og -fritagelse m.v. samt fradragsret for udenlandske sociale bidrag).

Af skatteministeren (Carsten Koch).
(Fremsat 2/12 97. Første behandling 5/12 97. Betænkning 10/12 97).

29) Anden behandling af lovforslag nr. L 133: Forslag til lov om ændring af ligningsloven. (Afkortning af afskrivningsperioden for goodwill m.m.).

Af skatteministeren (Carsten Koch).
(Fremsat 9/12 97. Første behandling 10/12 97. Betænkning 11/12 97).

30) Anden behandling af lovforslag nr. L 135: Forslag til lov om ændring af forskellige punkt- og afgiftslove. (Afgift af flasker, dunke og karburatorsprit, forhøjelse af visse punktafgifter, ændring af snitbredden for tobak samt ophævelse af afgiftsfritagelse for slagger).

Af skatteministeren (Carsten Koch).
(Fremsat 9/12 97. Første behandling 10/12 97. Betænkning 11/12 97).

31) Anden behandling af lovforslag nr. L 137: Forslag til lov om ændring af lov om Det Fælles Lønindeholdelsesregister. (Administrationsgodtgørelse til virksomhederne og fastsættelse af bagatelgrænse).

Af finansministeren (Mogens Lykketoft).
(Fremsat 10/12 97. Første behandling 12/12 97. Betænkning 12/12 97).

32) Anden behandling af lovforslag nr. L 16: Forslag til lov om ændring af lov om statsgaranterede studielån og lov om tilskud til afvikling af studiegæld og om eftergivelse af studiegæld. (Lempelse af reglerne for tilbagebetaling og eftergivelse af statsgaranterede studielån m.v.).

Af finansministeren (Mogens Lykketoft).
(Fremsat 8/10 97. Første behandling 23/10 97. Betænkning 12/12 97).

33) Anden behandling af lovforslag nr. L 19: Forslag til lov om korte videregående uddannelser. (Erhvervsakademiuddannelser).

Af undervisningsministeren (Ole Vig Jensen).
(Fremsat 9/10 97. Første behandling 28/10 97. Betænkning 9/12 97).

34) Anden behandling af lovforslag nr. L 74: Forslag til lov om ændring af lov om folkehøjskoler, efterskoler, husholdningsskoler og håndarbejdsskoler. (Visse tilskud og kommunal elevstøtte på kurser på ungdomshøjskoler).

Af undervisningsministeren (Ole Vig Jensen).
(Fremsat 14/11 97. Første behandling 26/11 97. Betænkning 9/12 97).

35) Anden behandling af lovforslag nr. L 88:

Forslag til lov om ændring af lov om statens uddannelsesstøtte og lov om statsgaranterede studielån. (Stipendium til ph.d.-studium indtil opnåelse af kandidatgrad m.v.).

Af undervisningsministeren (Ole Vig Jensen).
(Fremsat 20/11 97. Første behandling 26/11 97.
Betænkning 12/12 97).

36) Anden behandling af lovforslag nr. L 124:

Forslag til lov om ændring af lov om Arbejdsgivernes Elevrefusion. (Omlægning af finansiering af skolepraktik m.v.).

Af undervisningsministeren (Ole Vig Jensen).
(Fremsat 3/12 97. Første behandling 5/12 97.
Betænkning 12/12 97).

37) Anden behandling af lovforslag nr. L 130:

Forslag til lov om ændring af lov om daghøjskoler og produktionsskoler m.v. (Indhold, skolemiljø, åbent udbud, filialvirksomhed m.v.).

Af undervisningsministeren (Ole Vig Jensen)
(Fremsat 9/12 97. Første behandling 10/12 97.
Betænkning 12/12 97).

38) Første behandling af lovforslag nr. L 108:

Forslag til lov om jernbanevirksomhed m.v.

Af trafikministeren (Bjørn Westh).
(Fremsat 27/11 97).

39) Første behandling af lovforslag nr. L 109:

Forslag til lov om ændring af lov om Banestyrelsen m.v. (Politibestemmelser m.v.).

Af trafikministeren (Bjørn Westh).
(Fremsat 27/11 97).

40) Første behandling af lovforslag nr. L 110:

Forslag til lov om ændring af personskatteloven og andre skattelove. (Skibsanparter).

Af skatteministeren (Carsten Koch).
(Fremsat 27/11 97).

41) Første behandling af lovforslag nr. L 129:

Forslag til lov om leje af erhvervslokaler m.v.

Af boligministeren (Ole Løvig Simonsen).
(Fremsat 10/12 97).

42) Første behandling af lovforslag nr. L 136:

Forslag til lov om ændring af lov om befordringsrabat til efterlønsmodtagere. (Modtagere af overgangsydelse og seniorydelse).

Af arbejdsministeren (Jytte Andersen).
(Fremsat 10/12 97).

Meddelelser fra formanden**Formanden:**

Fra medlem af Folketinget Tommy Dinesen, der har haft orlov, har jeg modtaget meddelelse om, at han fra og med i dag atter kan give møde i Tinget.

Ole Sohns hverv som midlertidigt medlem af Folketinget ophører herefter fra dags dato at regne.

Medlemmer af Folketinget Tom Behnke (FP), Kim Behnke (FP), Aage Brusgaard (FP), Jan Køpke Christensen (FP), Niels Højland (FP), Annette Just (FP) og Johannes Sørensen (FP) har meddelt mig, at de ønsker skriftligt at fremsætte:

Forslag til lov om ændring af lov om social service og lov om retssikkerhed og administration på det sociale område. (Anke over tilbud om hjemmehjælp for personer, der er fyldt 67 år). (Lovforslag nr. L 143).

Medlemmer af Folketinget Tom Behnke (FP), Kim Behnke (FP), Aage Brusgaard (FP), Jan Køpke Christensen (FP), Niels Højland (FP), Annette Just (FP) og Johannes Sørensen (FP) har meddelt mig, at de ønsker skriftligt at fremsætte:

Forslag til folketingsbeslutning om udvisning af kriminelle udlændinge og foranstaltninger over for udlændinge, der ikke vil medvirke til udsendelse, m.v. (Beslutningsforslag nr. B 91).

Medlemmer af Folketinget Pia Kjærsgaard (DF), Kristian Thulesen Dahl (DF), Ole Donner (DF) og Poul Nødgaard (DF) har meddelt mig, at de ønsker at stille følgende forespørgsel til statsministeren:

»Hvilke oplysninger kan regeringen give om udviklingen i antallet af indvandrere samt deres efterkommere, og hvilke planer vil regeringen iværksætte i anledning af, at antallet af indvandrere, flygtninge og efterkommere i år 2020 ifølge Danmarks Statistiks analyse af 12. december 1997 vil udgøre 13,7 pct. af Danmarks befolkning?«
(Forespørgsel nr. F 27).